

Franjina Hrvatska

Dolazak sv. Franje u Hrvatsku

Fra Antonio Mrvak, Split
- student teologije

O boravku sv. Franje na našem tlu napisano je više povijesnih rasprava i sačuvan mit pučkih predaja, što pokazuje prisnu povezanost čovjeka s hrvatskog tla s Asiškim Svecem kroz duga stoljeća. Pitam se, je li ovo bila Božja volja da obalu istočnog Jadrana pohodi Svetac ili su zaista sile morskih struja bile jače od Franjinog nauma da Radosnu vijest donese Saracenicima, pa ga „bacile“ u naše krajeve?

Ako promatramo život sv. Franje Asiškog (1181.–1226.) do trenutka njegovog obraćenja, možemo zapaziti da je njegov život ponajprije bio usmjeren k ispunjavanju njegovih osobnih želja za ostvarivanjem ovozemne slave i viteške časti. Sve je to bilo do trenutka dok Franjo nije prepoznao Gospodina koji je bio veći od njegovih planova. Otkrivajući Gospodinov glas, Franjo počinje razmišljati i pitati se: „Gospodine, što hoćeš da učinim?“. Ovdje započinje Franjino ispunjavanje Božje a ne ljudske volje. Njegov život postaje jedna divna harmonija jednostavnosti i mudrosti. Ta jednostavnost otkriva se u pristupu Bogu, sebi i ljudima, a izražava se u poniznom i brižljivom ophođenju s bližnjima i sa svim stvorenjima. Franjo svojim pristupom ukida razliku između „viših“ i „nižih“. Svojim životom ljudima je otkrivao i približavao Kristovo lice. Na jedinstven način ugradio je sebe u ondašnje društvo s prijelaza iz 12. u 13. stoljeće kada se rađa moderni i dinamični srednji

vijek. Franjin način djelovanja bio je toliko snažan i autentičan da je čitava povijest i nakon 800. godina ostala obilježena tim njegovim primjerom. Jacques Le Goff ovako će „svoga“ sv. Franju prikazati: „Taj me je čovjek opčarao i time što i dalje živi u svojim spisima, povijestima svojih životopisaca, slikama. On je spojio jednostavnost i ugled, poniznost i uspon, običnu naravnost i izvanredno zračenje. Vjerodostojno susretljiv, pa mu se može pristupiti i na prislan način i s razdaljine“.¹ Stoga nije ni čudno da nijedan velikan duha nije ostavio takav trag u Hrvatskoj kulturi i povijesti kao sv. Franjo i njegovi sinovi.

Jednostavnost koja ne pozna granice

Nameće nam se pitanje: zašto je uz hrvatsko tlo toliko vezan živi povijesni lik sv. Franje? Naime, već u šestoj godini svoga obraćenja (1212.) Franjo se zbog protivnih vjetrova našao na našoj obali. O boravku sv. Fra-

¹ Usp. Jacques LE GOFF, *Sveti Franjo Asiški*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., str. 7.

nje na našem tlu napisano je više povijesnih rasprava i sačuvan mit pučkih predaja, što pokazuje prisnu povezanost čovjeka s hrvatskog tla s Asiškim Svecem kroz duga stoljeća. Pitam se, je li ovo bila Božja volja da obalu istočnog Jadrana pohodi Svetac ili su zaista sile morskih struja bile jače od Franjinog nauma da Radosnu vijest donese Saraceni- ma, pa ga „bacile“ u naše krajeve? Bilo kako bilo, povijest nam ocrtava Božju volju da Franjo sa svojim sinovima nastavi ondje gdje su stali slavni benediktinci. Da budu graditelji kulture, prosvjetitelji i čuvari identiteta hrvatskog naroda u presudnim trenutcima naše povijesti.

Noviji franjevački povjesničari tvrde da je sv. Franjo Asiški triput dolazio u naše krajeve: prvi put 1212. kada se uputio prema Svetoj Zemlji, pa ga oluja bacila na hrvatsku obalu; drugi put 1219. kada je ponovno poduzeo

uspješno putovanje prema Palestini i treći put 1220. kada se vraćao s Bliskog Istoka u domovinu. Za nas je od posebne važnosti prvi Svečev dolazak u Hrvatsku, jer povijesna vrela samo taj dolazak izričito spominju. O događajima iz Franjinog života možemo puno tog razaznati zahvaljujući ponajprije Svečevom suvremeniku i njegovu prvom životopiscu fra Tomi iz Čelana. Tako Toma na jednom mjestu piše: „Šeste godine svoga obraćenja, raspaljen ljubavlju prema svetom svećeništvu htjede poći u Siriju da Saraceni- ma i drugim nevjernicima propovijeda Kristovu vjeru i pokoru. Kad se ukrca na neki brod, koji je imao tamo otploviti, stadoše puhati suprotni vjetrovi i on se s drugim putnicima nađe u krajevima Slavonije (...*ventis contrariis flantibus in partibus Sclavoniae cum ceteris navigantibus se invenit*)“.²

² Usp. Toma ČELANSKI, *Vita prima*, 55.

Pitamo se kada je Franjo pošao na Istok i dospio na hrvatsko tlo? Izvori nam govore da je Franjo sigurno bio u Asizu na Cvjetnicu 1212., koja je te godina bila 18. ožujka. Znamo da je Franjo upravo te godine, u kasnu večer, Klaru i njezinu rođakinju Miroslavu de Gelfutio u crkvi- ci u Porcijunkuli zaodjenuo pokorničkim ruhom. I prvih dana travnja 1212. godine Franjo je morao biti prisutan u Asizu, jer je on i Agnezi, rođenoj Klarinoj sestri, koja se obratila 3. travnja, dao pokorničko odijelo.³

Na temelju ovih podataka možemo zaključiti da se radi o proljeću, a time se isključuje mogućnost trajnih i dugih oluja na Jadranu o kojima nam govori Čelanski. Uostalom, u proljeće i ljeto 1212. Franjo nije ni mogao ostaviti Asiza. Naime, 13.

³ Usp. Dominik MANDIĆ, *Boravak sv. Franje Asiškoga u hrvatskim krajevima*, u: *Nova revija V(1926.) 3-4.*, str. 223-226.

B. Bulić, Dolazak sv. Franje u Hrvatsku (Gospa van Grada, Šibenik)

svibnja 1212. kod Porcijunkule održavao se Generalni kapitul, na kojemu je Franjo bez sumnje osobno prisustvovao. Uz to treba imati na umu da je Franjo zasigurno bio zaokupljen i prvim počecima Reda sv. Klare.

Dana 18./19. ožujka 1212. Franjo je obukao Klaru i Miroslavu te ih je te iste noći smjestio u samostan benediktinki – *San Paulo de Abbatissis*. Poslije nekoliko dana, svakako prije 3. travnja, Franjo je s dvojicom svoje braće osobno odveo Klaru i Miroslavu de Gelfutiu u drugi samostan benediktinki – *San Angelo de Panso*, 2 km istočno od Asiza. Tu se 3. travnja 1212. Klari pridružila njezina rođena sestra Agneza. Koji dan poslije toga, Franjo je i nju osobno primio na pokor-

nički život. Pitamo se koliko je vremena ostala Klara u samostanu *S. Angelo de Panso*, prije nego je prešla u Svetog Damjana. Svetičina *Oporuka* uopće i ne spominje samostan *S. Pauli de Abbatissis*, gdje je provela samo nekoliko dana. Naime, *Životopis sv. Klare* (br. 10.) govori nam da se Klarin duh nije mogao potpuno smiriti u samostanu *S. Angelo de Panso*, i da je napokon prešla u Sv. Damjana. Naime, Klarinu duhu potpunog odreknuća svijeta i idealnom siromaštvu nije odgovarala bogata benediktinska opatija, što je bio uzrok toga duševnog nezadovoljstva. Kroz to razdoblje sv. Franjo se morao pobrinuti da dobije crkvicu Sv. Damjana od asiškog biskupa, i da u tom starom, tada zapušte-

nom samostanu uredi prebivalište Klari i njezinim sestrama. Sve ovo nas navodi na zaključak da je za ovo trebalo prilično mnogo vremena i da Klara nije mogla prijeći u Sv. Damjana prije kolovoza i rujna 1212. godine. Franjo je tada još bio prisutan u Asizu i sve je osobno uredio za Klarin prelazak u Sv. Damjana. Na dan 29. rujna 1212. dolazio je redoviti Kapitul Sv. Mihovila na kojemu je Svetac osobno prisustvovao. Poslije ovoga, najvjerojatnije u listopadu 1212. godine, Franjo je mogao krenuti na svoj put prema Istoku.⁴

Među nama

Sljedeće pitanje koje nam se nameće je pitanje luke, odno-

⁴ Usp. Dominik MANDIĆ, *Nav. dj.*, str. 224.

Franjevački bogoslovi s generalnim ministrom Reda (Split, 21. 9. 2011.)

sno mjesta u kojem se Franjo ukrcao? Čelanski, kao ni drugi izvori, ne govori nam iz koje se luke Franjo zaputio na put prema Siriji, niti u koju je luku prispio na istočnoj obali Jadrana. Po svojoj prilici riječ je o Anconi koja je tada bila jedna od triju velikih luka na istočnoj obali Italije za plovidbu na Istok, a ujedno bila je najbliža Franjinom rodnom gradu Asizu.

Možda ćemo se još zapitati: zašto je navedeno *krajevima Slavonije*? Naime, prvi Franjini biografi Toma Čelanski, Julijan iz Speiera, sv. Bonaventura, H. Abricensis – ne upotrebljavaju uobičajeni izraz „u Dalmaciju“, nego „u Slavoniju“, što je kod latinskih pisaca bio sinonim za Dalmaciju i Hrvatsku.

Boravak sv. Franje u našim krajevima nije bio dugotrajan. Želio je poći na Istok i tražio je brod koji bi pošao u tom smjeru. I kad ga nije našao, vratio se, kako veli sv. Bonaventura, *nakon kratkog boravka u Italiju*. Fra Toma Čelanski pripovijeda kako se nakon stanovitog vremena u luci, pojavio neki brod što je upravo imao ići za talijansku luku Anconu, te kako se Franjo sa svojim pratiocem uspio na nj ukrcati, pa doslovno nastavlja: „Tada se tu stvori netko noseći sa sobom svake hrane, zovne k sebi nekog bogobožnog čovjeka s broda i reče mu: ‘Uzmi sve ovo sa sobom pa ćeš onim siromasima što su skriveni u brodu pošteno davati kad im zatreba!’“.⁵ Možda su upravo ovdje zapisane najljepše rečenice koje nam ocrtavaju ka-

ko je Asiški Svetac osvojio srce hrvatskog čovjeka. Moglo bi se reći na prvi susret, ako se uzme u obzir Bonaventurin podatak koji nam govori da se Franjo nakon kratkog vremena vratio u Italiju.

Nas u prvom redu zanima: gdje se Svetac iskrcao i koje je to naše mjesto imalo sreću da primi tako rijetkog i velikog gosta? Budući da nemamo nikakve pouzdane tvrdnje u koju je luku Franjo 1212. godine uplovio i iz koje je isplovio, ne čudi onda što sedam mjesta tvrdi da ih je sveti Franjo pohodio i u njima osnovao svoj samostan.

Možda će nas ove tvrdnje podsjetiti na starog Homera i sedam grčkih gradova od kojih je svaki za sebe svojatao čast da se u njemu rodio najslavniji grčki epski pjesnik: „Sedam se gradova bori za Homerovu domovinu: Smirna, Rod, Kolofon, Salamina, Hios, Arg i Atena“.

Svjedočanstvo Franjinih biografata o njegovu boravku u našim krajevima je s jedne strane veoma dragocjeno, a s druge strane vrlo općenito. Dragocjeno jer je Hrvatska prva zemlja izvan Italije koju je sv. Franjo, iako neplanirano, posjetio, a općenito jer nijedan od njih ne navodi luku iz koje je isplovio vraćajući se u Italiju. Općenitost je time veća, što nam nijedan od njih ne daje nikakve obavijesti ni o tome čime se Franjo bavio i što je radio dok je čekao brod za Italiju.

Pitamo se koji su to hrvatski gradovi koji svojataju da ih je Franjo pohodio? Na prvom mjestu tu je Dubrovnik, zatim Split

i samostan franjevac na Obali.

Stara predaja također govori da je sv. Franjo osnovao još četiri samostana na moru, a to su: bivši franjevački samostan u Trogiru, samostan Sv. Duje na Pašmanu, a negdje se također čita da je Svetac bio i u Rijeci na Trsatu. Možemo spomenuti i Zagreb.

Od ovih navedenih samostana posebno nam je zanimljiv Trogir. Radi se naime o oporuci trogirskog plemića Desse pok. Luke, napisanoj 18. veljače 1234. god., kojom taj plemić zajedno sa svojom ženom Stanom, budući da je ostao bez poroda, ostavlja sav svoj imetak sinovima sv. Franje u Trogiru. Oporučitelj izjavljuje da je još za života sv. Franje sagradio pokraj grada Trogira crkvu u čast Bogu i slavnoj Djevici Mariji, ogradio je zidom i podigao boravišta. Iz te iste oporuke saznajemo da je tu crkvicu posvetio biskup Treguan Firentinac, koji je biskupovao od 1206. do 1255. godine. Kako se jasno razabire iz oporuke, samostan i crkva su sagrađeni još za života sv. Franje. Točno utvrđivanje godine nastanka tog prvog boravišta Male braće na hrvatskom tlu omogućio nam je otac hrvatske historiografije Ivan Lucić, Trogiranin. On u svojem djelu *Historia di Dalmatia* donosi tekst molbe fra Rajmunda iz Viterba, provincijala franjevacca u Dalmaciji od 13. studenog 1420. U tom dokumentu fra Rajmund moli Mletačku Republiku da odredi mjesto za gradnju novog samostana Male braće u Trogiru, budući da su fratri zbog ratnih prilika kroz minule godi-

⁵ Usp. Toma ČELANSKI, *Isto*.

ne sedam puta mijenjali mjesto svoga samostana. Na temelju tog podatka Lucić je izračunao da je Dessa već 1214. podigao boravište i crkvu Sv. Marije Maloj braći.⁶

Druga, premda ne i sasvim sigurna, predaja kaže da je Serafski Svetac 1212. došao prvo u Zadar, gdje je čudesno ozdravio teško bolesnu opaticu samostana benediktinki Sv. Nikole, a be-

na Cresu (oko 1240.), na Rabu, inače samostan koji je pripadao benediktincima, a od 1287. je u posjedu franjevac, koji su na otoku živjeli i prije ulaska u benediktinski samostanski posjed; na Krku (iz 1297.), u Bribiru (1247.), u Skradinu (oko 1299. god.).

Ubrzo su se franjevci iz južne Hrvatske, još za vremena svoga utemeljitelja, raširili i po drugim

novim zvanjima. U tom pismu Papa franjevce povjerava zaštiti zagrebačkog biskupa Stjepana II. Iz ovog razdoblja navest ćemo neke od samostana koji su nastali u ovom dijelu Hrvatske: samostan u Zagrebu pripada grupi prvih franjevačkih boravišta u sjevernoj Hrvatskoj. Mnogi ga vežu uz godinu 1220. i osobu fra Ivana iz Francuske koji ga je najvjerojatnije i osnovao; samostan u Varaždinu najvjerojatnije je pripadao ivanovcima, a zatim su se u njemu još za života sv. Franje, nastanili franjevci. Tu su još samostani koji su nastali kroz ovo razdoblje u Virovitici, Požeги, Našicama, Koprivnici.

Šeste godine svoga obraćenja, raspaljen ljubavlju prema svetom svećeništvu htjede poći u Siriju da Saracenicima i drugim nevjernicima propovijeda Kristovu vjeru i pokoru. Kad se ukrca na neki brod, koji je imao tamo otploviti, stadoše puhati suprotni vjetrovi i on se s drugim putnicima nađe u krajevima Slavonije (Hrvatske).

nediktinke su mu iz zahvalnosti dale zemljište i kuću za samostan, koji je kasnije nazvan samostanom Sv. Franje.

Broj franjevačkih samostana na našoj obali s vremenom se sve više povećavao, tako da je krajem 13. stoljeća na obali, po dalmatinskim otocima i u Istri bilo oko 20 samostana Manje braće. Ovakvom razvoju pridonijela je blizina Italije te činjenica da su stanovnici na našoj obali bili dvojezični (govorili su talijanski i hrvatski) pa su franjevci koji su dolazili s Apeninskog poluotoka mogli bez poteškoća razviti apostolat u narodu. Ovdje ćemo navesti neke od tih samostana koji su nastali tijekom 13. stoljeća: samostan u Puli (oko 1226.), u Poreču (oko 1226.),

krajevima Hrvatske, stigavši tako i u sjevernu Hrvatsku. Da su se franjevci sve više širili po našim krajevima svjedoči nam i podatak da je za franjevce iz južne i sjeverne Hrvatske na Generalnom kapitulatu u Asizu 1217. godine osnovana Provincija, nazvana *Provincia Hungariae* kao dvanaesta Provincija u ondašnjoj općoj razdiobi Reda na Provincije.

U 13. st. u sjevernoj Hrvatskoj Red je sve više rastao brojem braće, a time se povećavao i broj franjevačkih kuća i crkava. O tome nam svjedoči i pismo pape Inocenta IV. iz 1245. godine. U tom pismu papa piše kako franjevci već imaju stalna boravišta, samostane i crkve u kojima čuvaju Euharistiju (Presveto) i u kojima pokapaju preminulu braću, da imaju vrtove koji pripadaju njihovim samostanima te da postaju sve brojniji zahvaljujući

Do danas

Od dolaska na hrvatsko tlo pa sve do naših dana franjevci su mnogo puta preusmjeravali prvotne zadaće u svom djelovanju kao i način svoga života usklađujući ga s djelovanjem u službi poslanja Crkve ali uvijek ostajući vjerni poslanju svojeg Utemeljitelja, tj. naviještanju evanđelja riječju i životom.

Posebno ih je krasilo bratstvo i malenost s narodom kojem pripadaju. Kao takvi često su bili „trn u oku“ vlastima i režimima. Stoga nije čudno da je fratar i danas duboko utkan u život hrvatskog čovjeka, i to onom istom logikom koju je Franjo donio u ove krajeve – jednostavnošću i ljubavlju prema tom čovjeku. Upravo, prva dva kanonizirana sveca iz hrvatskog naroda su franjevci: fra Nikola Tavelić i fra Leopold B. Mandić. Gdje je fratar danas prisutan u našim krajevima? Na

⁶ Usp. Nikola Mate ROŠČIĆ, *Počeci Franjevačkog reda u Hrvatskoj*, u: *Kačić*, IX (1977.), str. 15.

osobit način u župnom pastora-
lu, nastojeći čuvati specifičnosti
franjevačkog načina djelovanja
koji je stoljećima prisutan na
ovim prostorima a to je pove-
zanost s pukom, obavljanje tra-
dicionalnih pučkih pobožnosti,
vođenje Franjevačkog svjetov-
nog reda (FSR) i u novije vrijeme
Franjevačke mladeži (FRAMA).
Kao i nekoć, i danas su franjev-
ci prisutni u znanosti i školstvu,
odgajajući ne samo redovnike,
nego i ljude znanja i vjere. Oni
su skupljači i čuvari narodnoga
blaga.

Poput svoga utemeljitelja skr-
be o siromašnima i rubnima, po-
dižući socijalne ustanove, otva-
rajući pučke kuhinje u domovini
i misijskim krajevima gdje vrše
svoj apostolat. Možemo reći, ti-
ho i nenametljivo žive svakod-
nevnicu sa svojim narodom,
djeleći s njima radosne ali i one
teške trenutke.

Danas su franjevci u Hrvat-
skoj okupljeni u provincije (po-
krajine): od juga do sjevera. Po-
znato nam je kako se franjevačka

obitelj dijeli na tri reda i sva tri
su danas prisutna u Hrvatskoj.
Evo osnovnih podataka o nji-
ma. Prvom redu pripadaju fran-
jevci opservanti (OFM), kon-
ventualci (OFMConv) i kapucini
(OFMCap). Drugi red jest Red
sv. Klare (OSC). Trećem franje-
vačkom redu pripadaju Franjevci
trećoredci (TOR) muških i žen-
skih zajednica, Franjevački svje-
tovni red te Franjevačka mladež
– Frama.

Hrvatski franjevci trećoreci
bili su promicatelji staroslaven-
skog jezika i glagoljice. Imali su
privilegij korištenja staroslaven-
skog u liturgiji. Očuvanje staro-
slavenskog jezika postalo je sim-
bol identiteta i duha hrvatskog
naroda. Stoga ih s pravom nazi-
vamo čuvarima glagoljske bašti-
ne u Hrvata.

Ovaj hod s Franjom zavr-
šit ću s pjesmom Petra Grgeca
Sveti Franjo u Hrvatskoj. Možd-
da je dovoljno nju pročitati da
bi shvatili zašto je Franjin duh
živ među Hrvatima i nakon 800
godina. ❖

Ide Franjo po selima hrvatskim

I sve ljude na pokoru poziva.

Na koljena se vjernici bacaju

I žarko se mole Bogu višnjemu:

Daj nam, Bože, da što dulje ostanu

U Hrvatskoj ovi sveti putnici!

Dotle Franjo gleda s mora Hrvatsku

I ovako proročki govori:

Veseli se kraljevino Hrvatska,

Božja pomoć neće tebe ostavit,

Jer će mnogi tvoji sinovi

U redove male braće stupati,

Pa kad padneš, o hrvatski narode,

U najteže ovog svijeta ratove,

Mala braća vjeru će ti braniti

I čuvari biti tvojih domova.

To proriče svetac Franjo Asiški

I desnicu blagu u uvis uzdiže

I blagoslov dijeli zemlji Hrvatskoj.

Zajednica	Sjedište	Članova sa svećanim zavjetima
Provincija Sv. Jeronima (OFM)	Zadar	60
Pr. Presvetog Otkupitelja (OFM)	Split	244
Pr. Sv. Ćirila i Metoda (OFM)	Zagreb	184
Pr. Sv. Jeronima (OFMConv)	Zagreb	65
Pr. Sv. Leopolda B. Mandića (OFMCap)	Zagreb	45
Klarise	Split,	14
	Zagreb,	14
	Požega,	7
	Brestovsko (BiH)	4
Pr. Sv. Jeronima (TOR)	Zagreb	66
Franjevački svjetovni red (FSR) te Franjevačka mladež (Frama)		(4227 + 1634)